

« zurück blättern vor »

KROCHMAL subst. m. sgl., ab 1419; auch *grochmal*, *kraftmel*, *kroftmal*; ‘Stärke, Kartoffelmehl oder klebrige Lösung, die entsteht, wenn man dieses Mehl mit Wasser kocht’ – ‘skrobia, mączka kartoflana lub kleisty roztwór tej mączki powstały przez zagotowanie jej z wodą’: 1419 Rost nr 5090, STP *Crofftmal amidum*. ◦ Ende 15. Jh. Rost nr 6388, STP *Krochmal amidi*. ◦ 1534 FalZioł III 41d, SPXVI *KRochmal iest na subtelniejszyza część pszeniczna / który tak sprawuią, Naprzod wżąc [!] czystą pszenicę á wyptokać ią [...] á thak czynić kielo razow áże gdy zmiękhnie czoby sie godzila przetłoczyć to białe przez chustę / [...] á wśufszywszy to na słońcu / potym schować / á to iuz będzie Krochmal*. ◦ 1578 Oczko 32, SPXVI *tęgo krochmalu wzięwwszy garść / á wódką różaną álbo bábczaną roftworzywszy / między dwiema płatkami ná Nerki przytżóżyć*. ◦ (†1611) 1613 Syr. 957, SŁA *[[u Niemców]] krochmal wykłada się mąka posilająca Albowiem z niej ludziom chorym, na silach ostabiątm, dzieciom małym... pospolicie z niej czynili chleb i potrawy i teraz czynią*. ◦ 1689 Ern. 1102, L *krochmal mączka*. ◦ 1777–1779 Kluk Rośl. 3 274, L *iest to bardzo miatka i biała mąka, która robi się bez mielenia z pszenicy*. ◦ 1801–1805 N.Pam. 6 320, L *Krochmal zamienniçby można na wyraz mączka*. ◦ (†1912) 1948–1952 Prus Now. I 152, DOR *Przyszedł i pan Piotr, sztywiny, jakby go w krochmalu wymoczono, a następnie odprasowano*. ◦ (1919) 1948 Żer.Char. 182, DOR *Odpowiadał monosylabami, rozprostowując pracowicie zgrabiątymi palcami zaprasowane i zlepięne zeschniętym krochmalem frędzle białej serwety*. ◦ (1921) 1923 Małaczewski 20 *pod stopami żołnierzy skrzypiał śnieg, suchy i zbitý jak krochmal*. ◦ 1951 Osica Spoż. 39, DOR *Podstawowym surowcem do wyrobu niektórych namiastek – proszków do pieczenia, a przede wszystkim budyni, kisieli i innych jest krochmal roślinny (skrobia), który występuje w różnych częściach roślin w postaci charakterystycznych ziarenek-galeczek*. – (SŁA), STP, SPXVI, MAČZ, CN, TR, L, SWIL (chem.), SW (chem.), LSP, DOR. ◦ **Var:** *grochmal* subst. m., [hapax] 1603 Dorohostajski Hippika 105, SŁA – nur (SŁA); *kraftmel* subst. m. – (SŁA); *krochmal* subst. m., Ende 15. Jh. Rost nr 6388, STP – (SŁA), STP, SPXVI, MAČZ, CN, TR, L, SWIL, SW, LSP, DOR; *kroftmal* subst. m., [hapax] 1419 Rost nr 5090, STP – (SŁA), STP. ◦ **Etym:** **1)** amd. *krachtmel* subst. n., ‘feines Weizenmehl’, EGGERS. **2)** frühnhd. *kraftmel* subst. n., ‘feinstes Weizenmehl’, GÖT. **3)** schles. *kraftmahl* subst. n., MIT. ◦ **Konk:** *skrobia* subst. f., bel. seit 1613, L, zuerst geb. CN. †*sztywnik* s.v. *sztywiny*. ◦ **Der:** *krochmalnik* subst. m., ‘Handwerker, der Kraftmehl herstellt und verkauft’, (1551) 1966 CracArtific nr 283, SPXVI, zuerst geb. L; *krochmalny* adj., ‘aus Kraftmehl’, (1703) 1767 Comp.Med. 71, L, zuerst geb. CN; *ukrochmalić* v. pf., 17. Jh. Grod., SW, zuerst geb. L;

krochmalić v. imp., ‘stärken mit Kraftmehl’, 1689 Ern. 1102, L, zuerst geb. TR; *krochmalny* adj., ‘gestärkt; geziert, affektiert’, 1775–1806 Teat. 12b 55, L, zuerst geb. L; *krochmalik* subst. m., ‘blaue Art von Stärke, Waschblau’, zuerst geb. L; *nakrochmalić* v. pf., †1887 Krasz., Sw, zuerst geb. L; *zakrochmalić* v. pf., zuerst geb. L; *wykrochmalić* v. pf., zuerst geb. L; *krochmalowy* adj., [hapax] 1948 Kasper.Mechan. 225, DOR, zuerst geb. SWIL; *pokrochmalić* v. pf., [hapax] (1905) 1950 Zap.G.Mił. 24, DOR, zuerst geb. Sw; *podkrochmalić* v. pf., zuerst geb. Sw; *krochmalarz* subst. m., ‘Arbeiter in einer Textilfabrik’, zuerst geb. DOR. ❖ Die polnische Form sieht nach einer Kontamination von **krachtmal* und *kroftmal* aus, mit einer Vereinfachung der Konsonantengruppe [-xtm-] bzw. [-ftm-].

« zurück blättern vor »